

Gáspár Ferenc

Trubadúrvarázs

(Regényrészlet, 3.)

A Trubadúrvarázs két idősíkban játszódik. Janus Pannonius, a meghasonlott költő, aki éjszakánként nemcsak tüdőbajától, hanem rémlátomásaitól sem tud aludni, özszeesküvést készít elő Mátyás király ellen. A másik szálnak Szénpataki Ádám, egy képzelt trubadúr a főszereplője majd' háromszáz évvel korábban, Imre király udvarában.

13.

Most aztán hová szaladjak, merre meneküljek? Szerencsésen kértem a várból, a kapuőrök nem állítottak meg, s a darabontok sem üldöztek tovább. Vissza nem mehetek, itt állok egyetlen dénár, s télvíz idején meleg ruha nélkül. Ellenségem van, ez már biztos, Vidal nem fogja elfelejteni nekem a rajta esett sérelmet. Jobb lenne minél messzebbre jutni innen, ám hacsak Katalin asszonyra gondolok, az egész testem reszket, hol meg forróságban úszik, akármilyen hideg fagy kúszik a lábam közé a befagyott Duna feől. Egy mentsváram lehet, Viola! A leányt tegnap óta nem láttam. Írtam hozzá verset, s próbáltam udvarolni, de haragos apja meglátott minket, s elzavart... Nem messze laknak innen, bent, a városban, ott talán meghúzódhatnak, és a nádor asszonyától sem kerülnék túlságosan messzire... meg a király is kedvel, talán visszakerülhetnek a várba, s bosszút tehetnék ezen a kretén Vidalon! Ilyesfajta gondolatok jártak a fejemben, de mentem – sőt meg-megszaladtam közben, mert igencsak fáztam! Nem tudom, mi történik velem, ha bele nem botlom azokba a nyomorultakba,

akiktől a megváltást a legkevésbé reméltem. Piszkosak voltak, lógott rajtuk a sokféle gönc, de valahogy mégis melegen öltöztek.

– Hová szaladsz, hékás? – szólított meg az egyik, göcsörtös botját szorongatva.

– Hát csak az orrom után – válaszoltam hetykén.

– És merre jár a te orrod? – kérdezett újból a fickó, s kerestem a vigyort az arcán, de nem láttam, bárhogyan is fürkésztem a pofáját.

– Amerre a fülem meg a szám – feleltem neki, bízva abban, hogy csak megérti a tréfám. De amaz csak nézett rám komoran. Nagy, égő szemei voltak, azokkal vizslatott.

– Tréfálkozik az ebadta! – mondta most egy másik, emez könnyökét megrántva. – Bolondot csinál belőled, Bobán!

– Akkor minden bizonyonnyal Satanel gyermeke! – így a Bobán nevezetű, s meglendítette a botját.

– Ne bánts! – csitította a társa. – Még hasznunkra lehet, és a hitünket is elsajátíthatja.

– Mi hasznunkra lehet egy eltévelyedett!? – kiabált Bobán, de addigra a többiek is odaértek, s körbefogtak minket, úgy éreztem, nem túl barátságos szándékkal. Hirtelen, mint valami isteni szikra, ötlött a fejembe, kik lehetnek ezek voltaképpen!

– Éljen soká Bogumil páter! – rikoltottam hirtelen, s hangom oly magasra sikerült, hogy magam is meglepődtem rajta. – Követője vagyok, életre-halálra! Csak az aljas és eltévelyedett keresztények között titkolnom kellett, és ezért öltöztem ebbe a maskarába! De végre talákoztam veletek, testvérek! – És lesz, ami lesz: a nyakába ugrottam Bobánnak!

– Fúj! – mondta amaz. – Távozz tőlem... – lökött el magától, de a tekintete megenyhült. – Azt mondod, te is rendes bogumil vagy? Hogy kerültél ennyire messze a délvidéktől? Hiszen az is egy csoda, hogy mi itt vagyunk, mikor tűzzel-vassal üldöznek bennünket!

– Hosszú sora van annak! Majd elmesélek mindent, kedves testvérek, csak egy rend ruhát vagy rongyot adjatok, mert megvesz az Isten hidege ebben a kíméletlen téli időben!

Bobán szó nélkül hátrafelé integetett, olyan püspöki testtartással, amit még Saul érsek is megirigyelhetett volna. Csak az ornátus hiányzott a fejről. Mindjárt előreszaladt egy kopaszodó, alacsony ember, szakajtóra való ócska köntössel. Uraságtól levetett holmi lehetett, amit kaptam, azt mindjárt láttam, mert prémgallérja volt, s a szövete szintén jófajta, csak piszkos, és néhol lyukak tarkították. Ezzel együtt némi meleget adott. Alázatosan megköszöntem, sőt egy ideig azon tanakodtam, hogy hasra vágódok Bobán előtt, de ebben a hidegben valahogy nem akaróztott. Ő meg, hogy kiruházott, nem törődött velem többé, hanem lendületes léptekkel indult el arra, ahonnan én elmenekültem. – Hová tartotok ily széleseben? – kérdeztem a kopasztól, aki mellettem menetelt.

– Oda, ni! – mutatott a várra. – Megtérítjük a komákat, s ha nem hagyják magukat, megöljük őket. – És megragadta a ruhája alól kikandikáló kés nyelét, demonstrálva, mennyire komoly a szándéka. S elő is rántotta rögtön. Bennem a vér is elhűlt, mikor azt láttam, hogy csak húzza és húzza! Jó öt arasz hosszú lehetett, s legalább négyujjnyi széles! Inkább kard, mint kés... – Neked nincs ilyen? – kérdezte tőlem, és kezembe nyomta a fegyvert. – Van másik – mutatta.

– Köszönöm – mormoltam, és úgy tettem, mintha a fegyvert csodálnám, s így elmaradtam tőle. Lassanként átszaladt mellettem a buta bogumilok tömege, akik azt hitték, hogy hitük erejével, no meg azzal a néhány rozsdás karddal megtérítik a királyt. Rám senki sem figyelt, én meg szépen elmaradtam tőlük. S azon töprengtem, hogyan találom meg Violát, s ha meglelem, miképpen mutatkozhatok előtte, ebben a nem túl bizalomgerjesztő maskarában. A házukra ugyan emlékeztem, de kérdés, ott laknak-e még? Mert az apja nagyon férjhez akarta adni... Egy életem, egy halálom – gondoltam, s öles léptekkel indultam Esztergom városa felé, nem várva meg, hogyan végeznek Imre király íjásza a szerencsétlen rongyosokkal.

14.

– Hallom, betört a török Szlavóniába és Horvátországba is. Te viszont nem vagy valami jó bőrben, édes öcsém! – Az esztergomi érsek már nem volt fiatalember, de még elég frissen mozgott, s a lázadás eszméje ébren tartotta a hajlott kortól szunnyadni vágyó gondolatait.

– Sokkal jobban érzem magam, mint mikor elindultam hozzád Pécsről – felelt a püspök. – Útközben valami öregasszony rám olvasott, azóta mintha felszakadt volna a nyomás a mellemből.

– Ezt meg sem hallottam! – mordult az öccsére Vitéz János. – Aki lázadásra készül, az kétszeresen vigyázzon magára! Ne járjon vajákosokhoz, ráolvasókhöz! Hanem beszélhetünk vidámabb dolgokról is, mint a török betörés vagy a betegeskedés. Gyere, megmutatom a dolgozószobámat. Ilyet legfeljebb Itáliában láthattál utoljára!

Janus épp most érkezett, és legszívesebben lepihent volna a hosszú út után, de nem akarta megbántani a nagybátyját. Hát lássuk azt a híres szobát!

Az érsek füрге léppel sietett előre, s Janus már előre mosolygott magában. Látott ő már ezer különbet is, gondolta, de nagybátyja izgatottsága azért felkeltette az érdeklődését. Hátha tényleg olyan különleges az a studiolo?!

– Csak utánad! – nyitotta ki mosolyogva az ajtót az érsek. S a püspöknek tényleg ajkára fagyott a szó, amint belépett. A nyolcosztatú szoba mennyezetét kékre festették, arany csillagok, Nap, Hold ragyogtak róla. Alattuk, a lunettákban allegorikus jelenetek, vágató hintók istenekkel és istennőkkel, odébb fenséges hattyúk úsznak egy tóban. Alattuk előkelőségek egész alakos képei. Még nincsenek teljesen készen, az egyikük arcát ifjú ember pingálja éppen. A püspök meghajol előtte, ilyenkor elfelejti egyházi rangját, csak a művészt látja, akit egy másik művész köszönt. „Pedig már rég nem írok verset...”

– Come ti chiami? – kérdi.

– Sandro – feleli a kérdezett. Alacsony növésű, és rendkívül fiatal. És megismétli: – Sandro Botticelli.

15.

Rossz gyerek vagyok. Ha nincs a zene meg a versírás, akkor talán örökre megmaradok szénégetőnek. Lehet, jobban is jártam volna, nem kellene állandóan menekülnöm, de biztos nem lenne ennyire kalandos az életem. Ámbár még alig látszódtam ki a földből, már olyan csalafintaságokon járt az eszem, amiktől rendre bajba kerülhettem.

A szomszédban például egy öreg szénégető lakik, aki valamiért nehezen beszél, és kissé bolondnak tartják. Egy alkalommal, este összebeszélünk a környékbeli fiúkkal, és kisebb boksát rakunk az öreg földbe vájt kunyhója elé, közvetlenül a bejárathoz. Reggel alig tud előkecmeregni, fuldoklik a benyelt rengeteg füsttől. Mi a bokrok mögül nevetve nézzük, amint nyakig kormosan, harákolva dobálja szét a parázsló ágakat. Aztán egyszerre csak felkap egyet, és felénk hajítja. Egy másikkal meg kergetni kezd bennünket. Alighanem rájött, hogy csak mi lehettünk, talán meghallotta a röhögésünk. Csak gyors lábaink mentenek meg a bosszújától. Máskor meg apám gatyájába csempészek békát éjjel, míg alszik. Lesz is haddelhadd! Nénémnek, Erzsinek van egy kis macskája. Rajongva szereti a kis állatot, talán mert anyánk korán meghalt, vagy mert a szénégetők közül senkinek nincs hasonló. Én utálok a nyamvadt dögöt, féltékeny vagyok rá. Hogy néném őt simogatja, szeretgeti énhelyettem! Egy oktondi állatot, egy rühes macskát! Egy szép napon magamhoz csalogatom, s egy dróttal csengőt kötök a farkára. A csengőt a vezérkos nyakából loptam. A szénégetők között van egy gazdagabb ember, ő tart birkákat a réten. A macsek megbolondul a kolompolástól, összevissza rángatja magát, de elszaladni nem tud, nehéz neki a majd kolomp méretű csengő. Levágom róla, és ugyanazzal a madzaggal a farkánál fogva felkötöm egy ágra. Ott virnyákol, sivalkodik a szerencsétlen. Látom: nem macska, ördögfiók az! Szólok a többieknek, de nekik nem árulom el, hogy macska képébe bújt ördöggel van dolguk! Kövekkel dobáljuk, amíg mozog. Erzsi két napig nem szól hozzám. Sír, zokog egy egész délután, s harmadnap is

csak annyit mond: kész az ebéd, megtömheted a hasad. És bele-
telik vagy félévbe, míg rám mosolyog, úgy, mint régen. Látszólag
nem sokat törődöm vele, de legbelül fáj. Hogy többre tartotta azt
a tekergő férget, mint engem! Gyanús is nekem, hogy az ördöggel
cimborál. Megmentettem a pokol tüzétől, s engem hibáztat.

Később is mindig kilógok a szénéégetők gyerekei közül, tőlem
tiltják a kölyköket az anyák, miattam fenyegetik bitang fiaikat az
apák.

Kétes népszerűsége tesz szert közöttük. Mikor nagyobb
vagyok, attól az egy kivételtől eltekintve, amiről már meséltem,
misére sem járok, hiába tetszik a templomi ének, hiába mórrikál-
ják magukat az ünneplőbe öltözött lányok. Ki tudja, mi történik
velem, miféle lótolvaj haramia válik belőlem, ha egy reggel nem
szólít valaki nevemen a kunyhónk előtt.

Félálomban, nehezen kecmergek ki, a kijáratí rész, amit csak jó-
indulattal lehetett ajtónak nevezni, félig-meddig fölöttem húzó-
dik, magasabban az alvó szintnél. Szőke hajú, fiatal legény áll ott,
talpig fekete ruhában. Egy novícius, a szokolyai kolostorból. Rög-
vest megragadja a fülem, visítozom, tiltakozom, de visz magával
erővel! Csak apám csúfondáros nevetését hallom magam mögött,
meg Erzsi hangját: – Hová viszik Ádámot?! – ezt kiáltja. Mégis-
csak szeret engem, állapítom meg, szorult helyzetemmel nem tö-
rődve. Talán rájött, hogy én mentettem meg a kárhozattól.

Ábel, mert így hívják a novíciust, az előljárójától hallotta, mek-
kora csibész vagyok, ő meg az apámtól. Így kerülök közéjük, hogy
ha már apám nem tud megnevelni, akkor majd ők rendes embert
faragnak belőlem. Eleinte többször megszököm, ám mindig visz-
szavisznek, s ezért, ha nem is szeretem meg őket, valahogy még-
iscsak megszokom a kolostort. Megtanítanak írni-olvasni, s mi-
vel látják, hogy tehetségem van hozzá, lanton, kobzon játszani és
énekelni. Ilyenek járnak a fejemben, míg Violáék házához érek.
Kérdés, be merjek-e menni? Bekopogjak ebben az ócska köntös-
ben, amit a bogumiloktól kaptam? Viola apja köntös nélkül is
kidobát, gondolom magamban, mikor egyszerre csak hangokat
hallok a hátam mögül.

– Ott is egy! – mondja valaki mély, dörmögő hangon.

– Nem ússza meg! – felel rá a társa.

És már nyakon is csípnek az eretnekek után kujtorgó poroszlók. Átkozott köntös!

– Nem vagyok bogumil! Nem vagyok eretnek! – ordítom torcom szakadtából, de nem törődnek velem. Perc alatt összekötözik kezem-lábam, s feldobnak egy ló nyergébe. Ott fekszem hétrét görnyedve, kétségbeesetten, hogy hiába szöktem el az imént a darabontok elől, hiába szereztem meleg ruhát, most pont az öltözékem miatt visznek vissza oda, ahonnét, azt hittem, megmenekültem! Ám ahogy itt fekszem, hiába nyomja a kemény nyereg a gyomrom, hogy alig kapok levegőt, azért szemem sarkából még látom, a nagy óbégatásra kinyílik a ház ablaka, és Viola pillant ki rajta! S megismer, egyik kis fehér kezét kebléhez, másikat ajkához emeli, ahhoz a pici kis ajakhoz, amihez nemrég én írtam olvadozó verset – igaz, akkor még nem vonzott bűvkörébe Mog nádor asszonya –, sikkant egyet, s szemeit forgatja. Intenék neki, de kötve vagyok. Ám helyén van az esze meg a szíve is, kérdi a poroszlókat:

– Hová viszik ezt az ártatlan embert?

– Nem ártatlan ez, gonosz eretnek!

– Miért lenne krisztustagadó? Hisz ugyanúgy néz ki, mint bármelyikünk!

– Nem látja kisasszony a köpenyét? Ilyesmit hord az összes többi, akiket elfogtunk, innét alig fertályórányira! Vannak vagy félszázan, mind beismerték, hogy gonosz tanok követői. A többi meg sem szólalt, mert rögtön lenyilaztuk őket!

– És mi lesz a sorsa a szerencsétlennek?

Máglya – vonja meg a vállát a mélyebb hangú strázsa. – Mi más? Még élélhetnek egy hétig vagy kettőig. Karácsony szent napja előtt nemigen van eretnekégetés. Addig sorvadozhatnak a király úr börtönében – mondja, és röhög. Viola megtudta, amit akart. Életben maradási esélyeimet hallva elsápad, de erőt vesz magán. Még biztatóan integet is nekem egy keszkenővel. Egészen hasonló ahhoz, amit Katalin hagyott el a folyosón, nem is olyan régen...